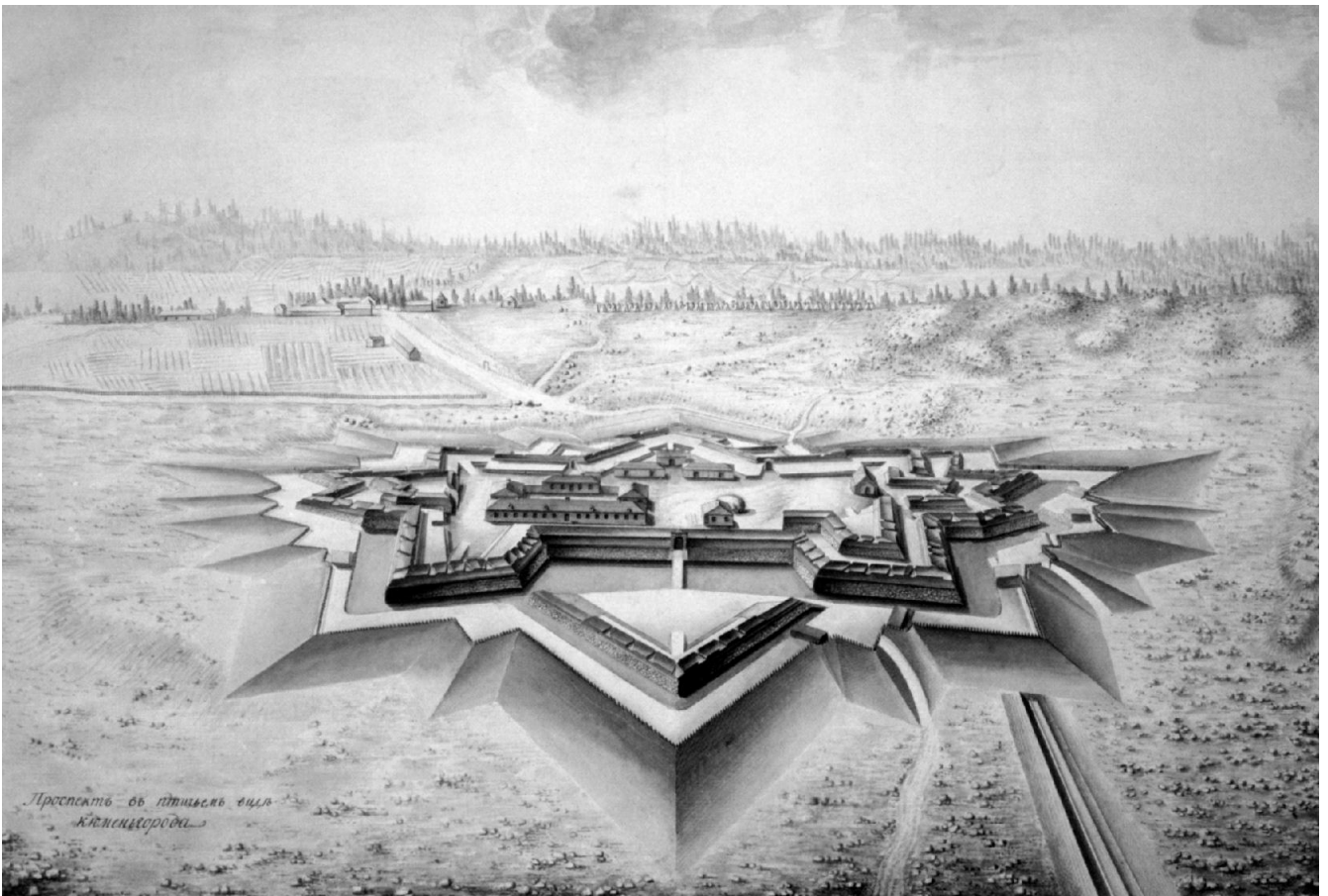

KYMINLINNAN HISTORIAA

Laatinut Teemu Leivo

Kuva: Tuntemattoman taitelijan laatima viistokuva Suvorovin linnoituksesta 1790-luvulta (alkuperäinen Venäjän merivoimien arkisto)

Suomen Sotahistoriallisen Seuran jäsenretki Kotkaan 27.8.2011

KYMINLINNAN HISTORIAA

1. ALUEEN ASUTTAMINEN JA HISTORIA ENNEN LINNOITTAMISTA

Nykyisen Kymminlinnan alueen asuttaminen sai alkunsa 1200-luvulla. 1300-luvulla perustettiin nykyisen linnoituksen alueelle ja sen ympäristöön Kymenkartano. Kustaa Vaasan aikana Kymenkartano siirtyi kruunun omistukseen ja siitä muodostettiin kuninkaankartano vuonna 1556. Kartanoa käytettiin armeijan majoitus- ja muonituspaikkana sekä sotaratsujen kasvatustilana. Kartanon omistussuhteet vaihtuivat vuosien saatossa useaan kertaan.

2. ENSIMMÄISET LINNOITTEET

Ruotsalaiset aloittivat kartanon alueiden linnoittamisen 1500-luvun loppupuolella venäläisten ryöstöretkien ja sodan uhan takia. Tuloksena oli Hovinsaaren koilliskulmassa olleen sillan kupeeseen maavallituksen rakennettu pieni umpilinnoitus (halkaisijaltaan noin 40 metriä), josta ei ole enää olemassa näkyviä merkkejä. Linnoittamisesta huolimatta venäläiset onnistuivat polttamaan Kymenkartanon vuonna 1571.

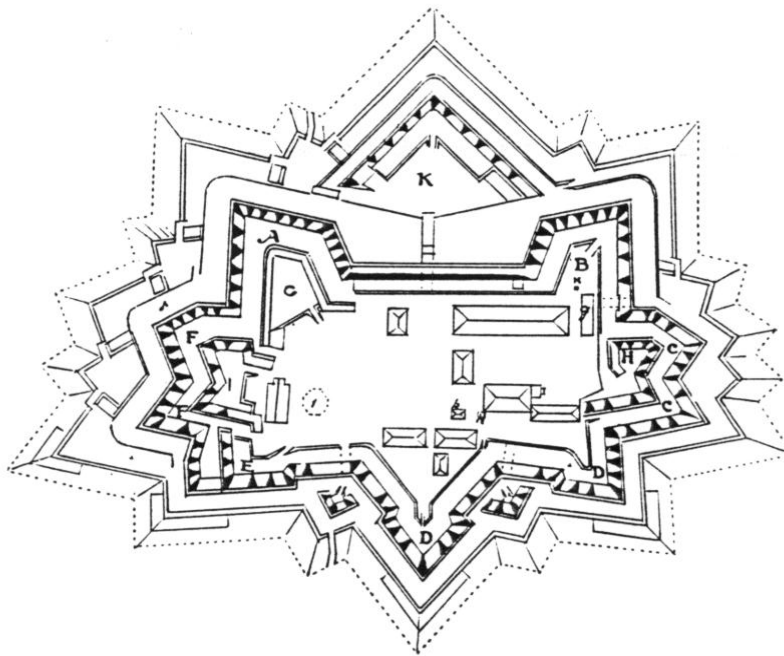
3. ISOVIHAN JA PIKKUVIHAN AIKA

1700-luvun alussa Isovihan aikana Kymenkartanon alue säästyivät pahemmilta hävityksiltä venäläisten käyttäessä Kymenkartanon aluetta ja rakennuksia majoitukseen ja etappiasemina. Pikkuvihan aikana Kymenkartano poltettiin kahteen otteeseen – ensin perääntyvien ruotsalaisten toimesta ja myöhemmin venäläisten toimesta. Pikkuvihan päättyessä Turun rauhaan vuonna 1743 Ruotsin ja Venäjän raja siirtyi Ahvenkoskelle, jolloin Kymenkartanon alue jäi venäläisten haltuun. Sotilaallisia uudistuksia ei alueella tuolloin tehty, mutta asutus alkoi lisääntyä ja rakennuskantaa parannettiin.

4. "SUWOROVIN LINNOITUS"

Vuosina 1788-90 käytiin ns. "Kustaan sota", jossa Ruotsi soti Venäjää vastaan kolmeen eri otteeseen. Ruotsin kuningas Kustaa III piti tuolloin mm. Kymenkartanoa päämajanaan. Sota päättyi lopulta ratkaisemattomana Värälän rauhaan vuonna 1790, jolloin raja säilyi ennallaan. Ruotsin armeijan sodassa saavuttamat useat voitot olivat kuitenkin osoittaneet Venäjän luoteisrajan puolustuksen olevan osin riittämätön ja varsin lähellä rajaa sijaitsevan pääkaupungin Pietarin olevan siten mahdollisessa vaarassa. Tästä johtuen keisarinna Katariina II antoi luottomiehelleen kenraali Aleksandr Suvoroville vuonna 1791 tehtäväksi lujittaa Ruotsin vastaisen rajan puolustusta rakentamalla alueelle vahvan linnoitusjärjestelmän. Yksinkertaisena perussuunnitelmana oli varustaa linnoituksilla jokainen Ruotsin puolelta Venäjälle johtava tie. Tärkein näistä oli Viipuriin ja Pietariin kulkeva Suuri Rantatie, joka kulki Kymijoen Langinkoskenhaaran ja Huumanhaaran välissä olevan Hovinsaaren pohjoispään kautta. Lisäksi Kymijoen suiston muodostama luonnollinen estearvo tarjosi puolustukselle hyvät edellytykset hyökkäyksen torjuntaan. Venäjä halusi lisäksi estää hyökkäykset myös etelästä meritse, minkä johdosta Kotkansaarelle ja sen edustan saarille rakennettiin suurisuuntainen Ruotsinsalmen merilinnoitus. Näin rakennettiin mahtava Ruotsinsalmen–Kymminlinnan kaksoislinnoitus.

Kenraali Suvorov ryhtyi linnoitustöihin ripeästi. Vuosien 1791-92 aikana Kymenkartanon maat pakkolunastettiin ja Hovinsaaren pohjoispäähän pienelle kukkulalle rakennettiin linnoitus. Linnoitus oli halkaisijaltaan noin 200 metriä oleva bastionijärjestelmään perustunut sarvilinearinen linnoitus, jonka sisällä oli varuskunta kasarmeineen ja vartiorakennuksineen. Linnoituksen tehtävänä oli vartioida ja suojata Suurta Rantatietä ja Kymijoen siltoja. Linnoitus sijaitsi nykyisen linnoituksen sisällä sen länsireunassa.

Kaaviokuva Kymnlinnan ensimmäisen linnoituksen linnoitusrakenteista: A. puolibastioni Ahvenkoski, B. puolibastioni Šumilov, D. bastioni Hamina, E. bastioni Ruotsinsalmi, K. raveliini Ahvenkoski. Linnoitusrakenteiden nimet annettiin osaksi niiden suunnassa olevien paikkojen nimien mukaan, osaksi rakentajien nimen mukaan. Bastioni Haminan viereisten kurtiinien eteen oli rakennettu pienet raveliinivaru-
rustukset linnakkeelle johtavan maantien suuntaan ja ne samoin kuin maanpuoleisten bastionien edusta oli vahvistettu ns. kontregardeilla (piirroksessa näkyvät tummen-
nukset). Pohjoisen ja eteläisen päävalliin sisäpuolella olivat holvauksella varustetut kavaljeerilinnakkeiksi nimetyt varustukset tykkipihoineen. Linnoituksen sisällä on
erilaisia maanpäällisiä, osaksi puusta, osaksi kivistä tehtyjä rakennuksia: a) var-
tiotupa, b) ruutikellari (ainoa rakennus joka palveli myöhempää linnoitusta), c)
upseeriasuntoja, d) kasarmi, e) tykistövarasto, f) muonavarasto, g) talli, h) kaivo.
Muurien päällä erottuvat tykkien ampumasektoriaukot, joita linnoituksessa on ollut
lähes 90.

Kuva 1: "Suvorovin linnoituksen" kaaviokuva.

5. LINNOITUKSEN LAAJENTAMINEN

Vain viitisen vuotta linnoituksen valmistumisen jälkeen aloitettiin jo uuden linnoituksen suunnittelu. Suunnittelijana toimi hollantilaissyntyinen insinöörikenraali Jan Peter von Suchtelen. Hänen suunnitelmassaan vanha linnoitus muutettiin uusimman linnoitustaidon mukaiseksi kaponieerilinnoukseksi. Uusi linnoitus tuli olemaan noin kuusi kertaa Suvorovin linnoitusta suurempi ja perusrakenteeltaan tähtilinnouitus, joka noudatteli ruotsalaisten perustamaa ja venäläisten uudistamaa Haminan linnoitusta. Rakennustyöt käynnistyivät vuonna 1803, jolloin aloitettiin myös Suvorovin linnoituksen linnoituslaitteiden purkaminen vähitellen uuden linnoituksen tarpeisiin.

Suunnitelmasta eli uudentyyppisestä kaponieerilinnouksesta poiketen linnoitus toteutui lopulta kuitenkin vanhemman tyyppisenä bastionilinnouksena, joka kuitenkin varustettiin bastionirintamien välille sijoitetuilla kaponieereilla. Linnoitus oli kuitenkin kaikilta osin uusi venäläinen linnoitus.

Linnoitus suunniteltiin epäsäännölliseksi viisikulmioksi. Kulmiin sijoitettiin vaihtelevan kokoiset bastionit ja niitä yhdistämään taitteiset kurtiinimuurit, jotka muodostivat päälinoituksen. Tykkipatterit oli sijoitettu pääosin bastionien kärkiin. Rinnakkaisten bastionien vastakkaiset sivut ja kyljet sekä kurtiinimuri muodostivat pääpuolustusrintaman, jota pystyttiin hallitsemaan koko alalta ristitulella.

Päälinoituksen etupuolelle rakennettiin etuvarustukset hallitsemaan etumaastoa, suojaamaan rynnäköitä ja ulottamaan puolustuksen tulituksen mahdollisimman kauas. Etuvarustuksiin kuuluivat vallihauta ja sen vastamuri (kontraeskarppi), kaponieerit, erilaiset valli- ja luiskarakenteet sekä niihin liittyvät raveliinit. Vallihaudalla ja kivistä rakennetulla vastamuurilla erotettiin päälinoitus etuvarustuksista. Vallihaudassa pyrittiin lähitulella ja kaponieerien tulella hallitsemaan rynnäköivää vihollista. Kaponieereilla vahvistettiin vallihaudan ja kurtiinimuurin puolustusta sekä tulitusta etumaastoon. Päälinoituksesta oli yhteys

Vuoden 1807 jälkeen rakennettiin vielä ulkovarustukset, joilla pyrittiin lisäämään linnoituksen tulivoiman ulottuvuutta. Nämä olivat erillisiä maastossa vapaasti sijaitsevia erikokoisia pattereita. Nämä ulkopatterit tehtiin kiireellä, sillä linnoitus ei ollut läheskään puolustusvalmis.

Linnoitusta ei saatu valmiiksi ennen Suomen sotaa 1808-09. Linnoitusrakenteet toteutuivat pääosin, mutta osa etuvarustuksista jäi toteutumatta tai ne muuttuivat kehityksen vaatimaan uuteen muotoon päälinoituksesta erillisiksi ulkopattereiksi.

Uudesta linnoituksesta suunniteltiin vahvaa rajalinoitusta ja sen sisälle oli tarkoitus rakentaa suuri varuskuntakaupunki. Kaavasunnitelmassa neliömäisen keskustorin ympärille oli sijoitettu symmetrisesti neljä kortteliryhmää. Suunnitelmasta toteutui vuoteen 1810 mennessä kuitenkin vain yhden korttelin osalta neljä rakennusta (kaksikerroksiset kasarmit sotilaille ja upseereille, päävartio ja sotilaskiitti). Vuoteen 1814 mennessä rakennettiin linnoituksen molempien porttien luo vartiotuvat. Rakennusten vähäistä määrää korvattiin kasemateilla, joita rakennettiin linnoitukseen yhteensä 53 kpl.

Linnoituksen rakentaminen noin 6-7 vuoden aikana oli suuri urakka ja edellytti suurelle joukolla työväkeä asumuksia sekä uusia tuotantolaitoksia. Työläisten asumukset sijoitettiin luoteeseen Kymijoen toiselle puolelle tiiviiksi kyläksi. Isot tiilitehtaat, kalkkiruukit ja verstaat sijoituivat osin Kymijoen pohjoispuolelle ja osin linnoituksen itäpuolelle. Kyminlinnan ja Ruotsinsalmen linnoituksen sairaala sijoitettiin linnoituksesta kaakkoon Huumanhaaran rantaan.

6. LINNOITUKSEN ALASAJO JA MUUTOKSET ITSENÄISTYMISEEN MENNESSÄ

Suomen sodan aikana linnoitus ei joutunut varsinaisten taistelujen kohteeksi, mutta se toimi sotajoukkojen maakuljetusten etappina tarjoten majoitus- ja varastotiloja sekä sairaanhoitoa. Tämä olikin lopulta Kyminlinnan linnoituksen historian suurin aktiivinen panos sodankäynnin palveluksessa. Kun Suomi liitettiin Haminan rauhassa vuonna 1809 Venäjään ja raja siirtyi Tornionjoelle, menetti koko Vanhan Suomen linnoitusketju strategisen merkityksensä. Pian tämän jälkeen alkoi linnoitusten alasajo ja lakkauttaminen. Kyminlinnaan jäi kuitenkin vielä venäläinen varuskunta, joka jossain määrin huolehti myös linnoitusrakenteiden kunnosta. Tästä huolimatta linnoituksen rakennukset ja muut rakenteet alkoivat rapistua.

Parhaimmillaan Ruotsinsalmen–Kyminlinnan linnoituskaupungissa oli noin 2000 siviiliasukasta ja sotaväellä majoitusmahdollisuus noin 7000 miehelle. Itämaisen sodan eli Krimin sodan alkamiseen mennessä Ruotsinsalmen merilinnoituksen vahvuus oli supistunut 250-300 mieheen. Kyminlinnassa oli jonkin verran vähemmän.

Vuosien saatossa ja kehityksen myötä myös linnoitusrakenteet joutuivat muutoksen kohteeksi. Kotkan teollisuuden kehittyessä rakennettiin sitä palvelemaan rautatie, joka tuli kulkemaan linnoituksen itäisten etuvarustusten yli. Rautatie otettiin käyttöön vuonna 1890. Linnoituksen länsipuolella ollut Suuren Rantatien sillan paikkaa muutettiin myös 1800-luvun lopulla, jolloin aiempaa paikkaa pohjoisemmaksi rakennettiin uusi, vielä nykyäänkin käytössä oleva silta.

7. VAPAUSSOTA JA SOTIEN VÄLINEN AIKA

Suomen itsenäistymisen jälkeen Kyminlinnan venäläinen varuskunta poistui ja linnoitus jäi suomalaisten punaisten haltuun. Vapaussodan aikana linnoituksessa toimi Kotkan alueen punaisten koulutuskeskus. Kyminlinnan koko historian ainoa taistelu käytiin 8.4.1918 linnoitusta puolustaneiden punaisten ja Loviisan suunnasta edenneiden saksalaisten joukkojen välillä. Taistelu päättyi saksalaisten perääntymiseen Ahvenkoskelle.

Punaisten antauduttua ja vapaussodan päättyttyä linnoitus toimi lyhyen ajan punaisten vankileirinä. Kesällä 1918 linnoitukseen asettui saksalainen tykistöpatteri ja seuraavana vuonna Tampereen Rykmentin I Pataljoona.

Vuonna 1922 Kyminlinnassa alkoi 17 vuotta kestänyt siviilivaihe, jolloin se toimi pakolaisleirinä. Pääasiassa Inkerinmaalta, Kronstadtista ja Karjalasta tulleita pakolaisia asutettiin kasarmirakennuksiin sekä myös varta vasten rakennettuihin puuparakeihin. Parakkeja on ollut entisen Suvorovin linnakkeen alueella, missä yksi parakki on vielä jäljellä. Pakolaisleiri toimi Kyminlinnassa vuoteen 1939 asti.

1920- ja -30-lukujen taitteessa rakennettiin linnoituksen itäisten etuvarustuksien läpi maantie aivan päämuurin viereen.

8. TOINEN MAAILMANSOTA

1930-luvun lopulla linnoitus otettiin jälleen sotilaskäyttöön. Talvisodan aikana linnoitukseen sijoitettiin sotilaspiirin ja rannikkojoukkojen huoltomuodostelmia, jotka toimivat siellä vuoteen 1944 asti. Sodan päätyttyä linnoitukseen varastoitiin Moskovan välirauhasopimuksen mukaisesti evakuoitua pääosin rannikkotyökistön sotamateriaalia. Tätä hoitamaan perustettiin Merivoimien Keskusvarikko 2, jonne varastoitiin Pernajanlahden itäpuolelta evakuoitu rannikkotyökistön ase- ja muu materiaali.

9. KYMINLINNA ITSENÄISEN SUOMEN RANNIKKOTYKISTÖN VARUSKUNTANA

Vuoden 1947 Pariisin rauhansopimuksen jälkeen Moskovan välirauhansopimuksen mukaiset rannikkotyökistön tykkikaluston rajoitukset poistuivat ja samalla alkoi myös rannikkotyökistöjoukkoja koskenut kiivas suunnittelu- ja kehitystyö. Näihin tapahtumiin liittyen päädyttiin kesäkuussa 1949 ratkaisuun, jossa Merivoimien Keskusvarikko 2 Kyminlinnassa lakkautettiin ja sen jäljelle jääneet tehtävät siirrettiin Haminan Rannikkolinnakkeistolle. Samaan muutokseen liittyen Haminan Rannikkolinnakkeiston Haminaan sijoitetut osat päätettiin siirtää Kyminlinnaan sieltä vapautuneisiin tiloihin. Haminan Rannikkolinnakkeiston esikunta ja esikuntakomppania siirtyivät kokonaisuudessaan Kyminlinnaan 1. huhtikuuta 1950 mennessä. Myöhemmin Kyminlinnaan sijoitettiin myös erilaisia huoltolaitoksia ja –toimintoja sekä varastoja.

Haminan Rannikkolinnakkeiston osien siirryttyä Kyminlinnaan aloitettiin myös linnoituksen kunnostaminen. Kasarmirakennukset peruskorjattiin ja entinen keittiörakennus kunnostettiin patteriston korjaamotiloiksi. 1960-luvulla linnoituksen alueelle rakennettiin lisää varastoja sekä nykyinen autohalli.

Vuonna 1978 Kyminlinnan linnoituksessa tapahtui tuhoisa räjähdys, jonka aiheutti tahallaan eräs häiriintynyt varusmies. Kun ihmeen kaupalla henkilövahingoilta vältyttiin, mutta räjähdys tuhosi varastoja ja vaurioitti useita rakennuksia.

Kyminlinna toimi yli viisi vuosikymmentä Haminan Rannikkolinnakkeiston ja sittemmin Kotkan Rannikkopatteriston ja Kotkan Rannikkoalueen varuskunta-alueena, jossa toimi joukko-osaston esikunta, vartiosto, huolto- ja tukiyksikkö (Esikuntakomppania, myöhemmin Esikuntapatteri, Huoltopatteri ja lopuksi Koulutuspatteri) sekä huoltolaitoksia ja varastoja.

1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa suunniteltiin sotaväen siirtämistä pois Kyminlinnasta. Tämä johti siihen, että alueen rakennuskannan kehittäminen ja kunnossapito käytännössä pysähtyi. Lopullisesti päätös puolustusvoimien toiminnan lakkauttamisesta Kyminlinnassa tehtiin vuonna 2002. Alasajo konkretisoitui vuoden 2003 lopussa, kun linnoituksessa sijainnut joukko-osaston tuki- ja huoltoyksikkö Koulutuspatteri lakkautettiin ja siirrettiin Haminan Pampyöliin. Esikunta- ja huolto-osia jäi Kyminlinnaan vielä vuoden 2005 alkupuolelle asti, kunnes lopulta 1. maaliskuuta 2005 Suomen sotalippu laskettiin Kyminlinnan linnoituksessa viimeisen kerran ja linnoitus luovutettiin valtion kiinteistöhoitoyhtiölle.

10. KYMINLINNAN KUNNOSTUS- JA RESTAUROINTITYÖT

Linnoitus pääsi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa pahoin rapistumaan. Vuonna 1936 aloitti Muinaistieteellinen Toimikunta (nykyinen Museovirasto) linnoituksen kunnostamisen. Työt aloitettiin

kokonaan romahtaneesta pääportista (koillisportti). 1950- ja 1960-luvuilla linnoituksen kunnostus oli kuitenkin lähes täysin vailla huomiota.

Kuva 4: Linnoituksen lounaisportin kunto vuonna 1951

Vasta 1970-luvulla alettiin kiinnittää huomiota varsinaisiin vallirakenteisiin, koska sortuvat muurit alkoivat olla todellinen vaaratekijä. Keskeisimpien linnoitusosien peruskorjaus toteutettiin vuosina 1982-93, jolloin linnoituksen päämuurista korjattiin lähes 3/5 ja etuvarustusten vastamuureista noin 1/4.

Linnoitusmaiseman nykytilan olennainen piirre on ollut luontoympäristön tunkeutuminen linnoitukseen ja sen rakenteisiin. Tämä on hämärtänyt kuvaa linnoituksen strategisesta asemasta Kymijoen saarella vartioimassa Suurta Rantatietä. Linnoitusalueen puusto ja pensaisto on hävittänyt joen ja lähiympäristön lähes kokonaan linnoitukselta näkyvästä maisemasta. Kasvisto ja muuttuneet vesiolosuhteet ovat aiheuttaneet linnoituksen raunioitumista ja linnoitusmaisema on kasvanut umpeen monilta osin. Linnoituksen kunnostus edellyttää puuttumista luontoympäristöön, mutta luonnonsuojelu jo tehtyine Natura-rajauksineen on asettanut keskeiset kehykset linnoituksen restauroinnille.

Museovirasto käynnisti restaurointityöt uudelleen vuonna 2002, jonka jälkeen on entisöity ja kunnostettu linnoituksen lounais- ja koillisportit sekä osa linnoituksen koillista ulkoarustusta. Lisäksi on toteutettu melko runsaasti vallien ja muun linnoitusalueen kasvillisuuden raivauksia ja maisemointitöitä. Linnoituksen luoteispuolen päämuurin kunnostus on myös aloitettu. Töitä on toteutettu Haminan työsiirtolan vankityövoimalla ja työt jatkunevat pitkälle 2010-luvulle. Vallihautojen, ulkoarustusten sekä linnoituksen sisäalueen maisemointiin on käytetty apuna myös lehmien ja lampaiden laiduntamista kesäisin.

11. KYMINLINNA TÄNÄÄN

Tänä päivänä Kyminlinnan linnoitus on muinaismuistolailla suojeltu kohde. Linnoituksen linnoituslaitteet, sisäpuolinen maa-alue ja rakennukset ovat Senaattikiinteistöjen hallinnassa. Linnoituksen ulkopuoliset maa-alueet ovat Metsähallituksen hallinnassa.

Puolustusvoimat on toteuttanut linnoituksesta poistuttuaan varsin mittavan maaperän puhdistustyön sekä räjähdysaineiden ja ampumatarvikkeiden raivaamistyön. Pääosa raivattavasta materiaalista on ollut peräisin vuoden 1978 räjähdyksestä. Raivaamistoiminta jatkuu edelleen.

Puolustusvoimien poistumisen jälkeen on käyty paljon keskustelua sekä laadittu monenlaisia suunnitelmia linnoituksen jatkokäytöstä. Alueen tulevaisuuden suunnittelusta ovat keskustelleet ainakin Kotkan

kaupunki, Senaattikiinteistöt, Metsähallitus, Museovirasto sekä Kymenlaakson liitto. Jatkuvana ongelma on kuitenkin ollut määrärahojen puuttuminen, sillä linnoituksen jatkokäyttö edellyttää joka tapauksessa laajamittaisia kunnostustoimia.

Linnoituksen jatkokäytöksi on esitetty mm. museotoimintaa ja leirintäaluekäyttöä. Kotkan kaupungin matkailutoimi järjestää kesäisin opastettuja tutustumiskäyntejä linnoitukseen. Pietarin kuvataideakatemia eli Repin-instituutti järjesti muutama vuosi sitten Kymenlinnassa kuvataideopetusta parin vuoden ajan. Kymen Automobiilikerho on vuokrannut käyttöönsä entisen autohallin sekä muutamia varastorakennuksia. Mitään jatkuvaa suurelle yleisölle avointa toimintaa Kymenlinnassa ei kuitenkaan tällä hetkellä ole.

LÄHTEET:

Ahto, Sampo: Kaakkois-Suomen vanhat maalinnoitukset. Helsinki 1974.

Airola, Olli: Kymenkartanon linnoitus - Kyminlinna. Porvoo 1970.

Korhonen, Martti; Vangonen, Galina: Suvorovin linja - Vanhan Suomen linnoitusketju. Kotka 2009.

Tirronen, Uolevi: KotRPsto - Kotkan Rannikkopatteristo 1918-1993. Jyväskylä 1994.

Museovirasto: Kymenlinnan restauroinnin hankesuunnitelma 2002.